

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Парамонова Дениса Юсуповича
«Єгипто-ізраїльське протистояння 50-70-х років ХХ століття в
американо-радянських відносинах»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – *всесвітня історія*

Про те, що суспільний та науковий інтерес до взаємин Ізраїлю та арабських країн є досить високим на сьогоднішній день свідчить щонайменше два факти: вихід на широкий екран художнього фільму «Голда» (присвячений єгипто-ізраїльській війні 1973 року Йом -Кіпур) та новий спалах воєнних дій у Секторі Гази, що в останні місяці активно обговорюється у світових ЗМІ.

Власне, сучасна світова історія знає щонайменше два тривалих у часі регіональних конфлікти, які розпочалися відразу після завершення Другої світової війни, і, які не згасають до сучасних днів – це Близькосхідний та Корейський конфлікти. Близький Схід в останнє століття перебував у сфері перетину геополітичних інтересів найважливіших політичних гравців світової політики. Після завершення Другої світової війни, із появою на політичній карті Держави Ізраїль, досліджуваний регіон стає центром гострого протистояння не лише арабських країн та Ізраїлю, але й США та СРСР. У дисертації Парамонова Д. Ю. досліджено американсько-радянські відносини крізь призму протистояння Єгипту та Ізраїлю у період апогею холодної війни. Тому актуальність представленої Парамоновим Д.Ю. дослідження є беззаперечною, особливо в світлі набутого Ізраїлем досвіду в боротьбі з сусідніми арабськими країнами і сучасної тривалої російсько-української війни. Адже шлях, пройдений Ізраїлем у боротьбі та пошуку союзників має важливе значення для України.

Знайомство з повним списком використаних джерел показує, що дисертант достатньою мірою залучив до своєї роботи доступні опубліковані документи і дослідження. Щодо тексту дисертації, як такого, то, на думку офіційного опонента, його структура і зміст достатньо продумані та збалансовані, а виклад матеріалу логічний і послідовний. Свій задум дисертант виклав у чотирьох розділах, поділених на дев'ять підрозділів, при належному вступі, висновках та інших складових частинах дослідження.

Отже, спробуємо проаналізувати роботу в розрізі її структурних складових.

У вступі здобувач наукового ступеня досить переконливо аргументує актуальність обраної ним теми дослідження, чітко визначає предмет і об'єкт дослідження, а також мету та перелік завдань, на виконання яких були спрямовані його дослідницькі зусилля. Також, автором окреслено можливості практичного застосування результатів представленої роботи, означено територіальні та хронологічні межі.

Беззаперечно сильною стороною роботи є її наукова новизна. Піднята Парамоновим Д. Ю. наукова проблема заповнює прогалину в українській історіографії щодо вивчення американо-радянських відносин у роки холодної війни крізь призму єгипто-ізраїльського протистояння, вперше вивчено особливості ідеології СРСР щодо Близькосхідної проблеми та наслідки її впливу на зовнішню політику Союзу РСР, узагальнено досвід протистояння Держави Ізраїль із сусідніми арабськими країнами та адаптовано його до реалій сучасної російсько-української війни, сформульовано рекомендації для України, як на час військового протистояння, так і щодо майбутньої відбудови країни.

Структура роботи, побудована за проблемно-хронологічним принципом, цілком логічна та сприяє розв'язанню поставлених завдань і, в основному, не викликає заперечень.

У першому розділі *«Стан наукової розробки, джерельна база та методологічні основи дослідження»* автором здійснено детальний аналіз

історіографії проблеми. Денис Юсупович ділить наукову літературу, що використана у дисертації, на п'ять груп, застосувавши проблемний підхід до аналізу стану наукової розробки дисертаційної проблеми, а тому всю наявну історіографію умовно згруповано за декількома ключовими аспектами: 1) дослідження єгипто-ізраїльського протистояння 50-70-х років ХХ століття та переговорного процесу між Єгиптом та Ізраїлем у 70-х роках ХХ століття; 2) політика США на Близькому Сході у період 50-70-х років ХХ століття; 3) зовнішня політика СРСР щодо Ізраїлю та Єгипту у досліджуваній період; 4) американо-радянські відносини крізь призму єгипто-ізраїльського протистояння 50-70-х років ХХ століття; 5) узагальнюючі праці, що стосуються проблематики Близького Сходу загалом та ті, які стали корисними для автора дисертації при аналізі політичної ситуації в регіоні як у досліджуваній період, так і в більш пізніший час, задля оцінки наслідків арабо-ізраїльського протистояння і можливих запозичень актуальних практик Держави Ізраїль для України в умовах протистояння зовнішній агресії.

Джерельна база опонованої роботи є цілком достатньою і повною мірою дозволяє розкрити всі аспекти досліджуваної проблеми. Теоретико-методологічні аспекти представленої дисертації базуються на сукупності принципів і методів, застосування яких дає можливість розкрити проблему дослідження у повному обсязі.

У роботі використано принципи історизму, об'єктивності, цілісного підходу, спеціальні історичні методи.

Велика увага автором приділена понятійному апарату, що використовується у дослідженні. Зокрема, з'ясовано межі регіону «Близький Схід», адже це поняття має як вузькогеографічне тлумачення, так і політичне, при чому різні країни по різному визначають цей регіон. Крім того, у дисертації широко використовуються терміни «близькосхідний конфлікт/конфлікти», «арабо-ізраїльське протистояння», «ідеологічне протистояння» та ін. Оскільки не існує єдності у визначенні згаданих понять, автор конкретизує їх суть.

Другий розділ *«Єгипто-ізраїльський конфлікт на постколіальному просторі: регіональні та міжнародно-політичні наслідки»* поділяється на три підрозділи і узагальнює події кінця 40-х – другої половини 50-х років ХХ століття. Розділ поділено на три змістових підрозділи, у яких охарактеризовано стратегічні курси США та СРСР, проаналізовано вектори міжнародних взаємин та особливості застосування силових факторів у міжнародній політиці, вивчено ідеологічне обґрунтування зовнішньої політики США та СРСР. Доведено, що зближення Ізраїлю з Радянським Союзом із самого початку було приречене на провал. Невдача радянсько-ізраїльського союзу підштовхнула Тель-Авів до зближення із Вашингтоном. Уже на межі 50-60-х років ХХ століття американсько-ізраїльські взаємини переростають у стратегічне партнерство.

Розділ третій *«Загострення американо-радянського суперництва на Близькому Сході (друга половина 50-х – початок 70-х років ХХ століття)»*, поділяється на три підрозділи, у яких розкрито політичне та дипломатичне протистояння наддержав у регіоні через боротьбу двох зовнішньополітичних концепцій: «доктрини Ейзенхауера» та «доктрини Шепілова». Також проведено аналіз військової допомоги сторонам конфлікту. Автор доходить висновку, що на початок 70-х років ХХ століття завершився процес формування регіональної системи міжнародних відносин на Близькому Сході як певної політично-географічної цілісності з іманентними для неї принципами функціонування та взаємодії із зовнішнім світом і як органічної складової частини відносин між державами. Усталилася система регіональних відносин та визначилися ролі політичних суб'єктів, а Кемп-Девідські і Вашингтонські угоди закріпили цю систему.

У четвертому розділі дисертації *«Між війною та миром: актуальні ізраїльські практики для України»*, Парамонов Д. Ю. узагальнює багаторічний досвід Держави Ізраїль у протистоянні із державами-сусідами, що чисельно та ресурсно значно переважали єврейську державу. Автор дисертації аналізує ізраїльські практики протистояння та робить спробу їх

адаптації до українських реалій. Саме у проведенні паралелей та виокремленні схожих сценаріїв полягає новизна дисертаційного дослідження Дениса Юсуповича.

У *висновках* підсумовано основні результати дослідження. Висновки побудовані логічно та послідовно і зауважень не викликають.

Опонована робота пройшла достатню апробацію на засіданнях кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки. Окрім того, результати дослідження відображено у 11-ти публікаціях, із них 5 опубліковані у наукових фахових збірниках, з яких одна індексується в науково-метричній базі Scopus (іноземне видання, Республіка Польща), 6 – як матеріали Всеукраїнських та Міжнародних конференцій. Переважна більшість публікацій є одноосібними.

Оскільки завдання опонента полягає не лише у ствердженні позитивного доробку пошукувача, але й у виявленні недоліків у роботі, тому логічним буде звернути увагу дослідника на деякі моменти, яких, при більш ретельному продумуванні, можна було б уникнути.

Отже, вважаю за доцільне висловити такі критичні міркування до опонованої роботи:

1. Вище йшлося про належну апробацію представленої дисертаційної праці, на продовження теми зауважу, що окрім достатньої кількості статей опублікованих у фахових виданнях у вічі впадає їхня часова концентрація, а саме: більшість публікацій датовані 2020 та 2023 роками, ніби автор лише у окремі періоди активізував науковий пошук. І лише поодинокі публікації датовані 2007 та 2008 роками.

2. Абсолютно новим концептуально є четвертий розділ дисертації *«Між війною та миром: актуальні ізраїльські практики для України»*, у якому автор, узагальнюючи досвід протистояння Держави Ізраїль арабським країнам, виокремлює аспекти, які могли б бути корисними для України в умовах війни проти Російської Федерації. Загалом, схвально оцінюючи

наукову ідею, вважаю за потрібне зауважити, що даний розділ тільки б виграв, аби його, як і попередні розділи, було поділено на тематичні підрозділи, наприклад, військовий досвід, протидія інформаційним вкидам, відбудова країни, консолідація суспільства та історична пам'ять, тощо.

3. У другому та третьому розділах дисертації автор досить часто виходить за територіальні межі досліджуваних країн. Ідеться, предовсім, про Ізраїль та Єгипет. Зокрема, у підпунктах 2.3., 3.1, 3.2 чимало уваги дисертантом приділяється Сирії, Іраку, Йорданії, Лівану. З однієї сторони, такі відступи та паралелі засвідчують про добру обізнаність здобувача в історії міжнародних відносин на Близькому Сході, з іншої – відбувається розпорошення уваги і відхід від основної наукової проблеми.

4. Додатки вміщені у дисертації є інформативними та цікавими, однак, на думку опонента, добре було б подати карти, що ілюстрували б перебіг численних арабо-ізраїльських воєн, зокрема воєнних конфліктів між Єгиптом та Ізраїлем, тим більше, що у роботі йдеться щонайменше про чотири війни між країнами. Вважаю, що відсутність таких карт є упущенням здобувача наукового ступеня.

5. Окрім того, на думку офіційного опонента, тексту роботи не завадила б літературна корекція. Наприклад, Денис Юсупович, доволі часто вживає прислівник *«протягом»*, у той час, як науковий текст, мав би містити термін *«впродовж»*. Утім, останнє зауваження, радше, особисте бачення опонента, і цілком може бути віднесена до суб'єктивної думки. В опонованій дисертації зустрічається чимало стилістичних, пунктуаційних та орфографічних огріхів, (часто замість «–» тире вживається «-» дефіс) різняться написання одних і тих же термінів, наприклад *«Кемп-Девідські угоди»/ «Кемп-девідські угоди»*, (ст. 155-157, 160 /12, 15, 22, 85, 152, 160, 161, 191, 236) *«єгипто-ізраїльське протистояння»/ «єгипетсько-ізраїльське протистояння»* (ст. 5, 15, 16, 20, 50, 61, 139, 156 / 11, 236), тощо.

При більш прискіпливому ставленні до дисертації у ній можна, з позиції опонента, знайти ще ті чи інші вади. Але вони ніяким чином не можуть

знизити рівень проведеного дослідження. На думку опонента, дисертація виконана на належному науковому рівні. Дисертант обрав і аргументовано опрацював підняту проблему, написав оригінальну роботу. Загалом відзначені неточності та зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації Дениса Юсуповича Парамонова. Вказані у відгуку офіційного опонента зауваження та побажання, жодним чином, не ставлять під сумнів наукову цінність представленої роботи. Дисертація *«Єгипто-ізраїльське протистояння 50-70-х років ХХ століття в американо-радянських відносинах»* є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням на актуальну тему та має практичне значення.

Вважаю, що представлена до захисту дисертація Парамонова Д. Ю. *«Єгипто-ізраїльське протистояння 50-70-х років ХХ століття в американо-радянських відносинах»* своєю науковою новизною, обґрунтованістю основних положень відповідає всім вимогам.

Автореферат дисертації виконаний на належному рівні, цілком відбиває зміст дисертації та результати проведеного дослідження.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що подана до захисту дисертаційна праця повністю відповідає чинним вимогам, які висуваються до такого жанру робіт, а її автор – Денис Юсупович Парамонов заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – *всесвітня історія*.

Офіційний опонент:
кандидат історичних наук,
ст. викладач кафедри археології та
спеціальних галузей історичної науки

О.М. Меміш

Підпис кандидата історичних наук,
ст. викладача кафедри археології
та спеціальних галузей історичної науки
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького ЗАСВІДЧУЮ

Проректор з наукової та інноваційної діяльності

О.В. Спрягайло